

Wie wet wat waar is

Vroeger lagen rond Halle uitgestrekte heidevelden. Zo'n honderd jaar geleden begon dat langzaam te veranderen. De invoering van kunstmest, beter landbouwonderwijs maar ook gebrek aan ruimte rond de bestaande boerderijen speelden daarbij een belangrijke rol. Woeste grond rond de boerderijen was er nauwelijks meer. Als je als boer wilde groeien moest je het letterlijk verderop zoeken. Een perceel ver van huis was natuurlijk niet ideaal, maar voor jongvee en hooien was het wel te doen.

Ook wij hadden zo'n weide, in de Halse Heide. Het lag in het midden van de driehoek gevormd door Mariënveld, de Radstake en Halle, op zo'n vier kilometer afstand van onze boerderij op de grens van Halle en Varsseveld. In de zomer moesten we er regelmatig naar toe, soms met paard en wagen maar meestal met de fiets. Water pompen voor het jongvee was vooral een karweitje voor mijn opa Berend Eenink (1884-1973). Mee naar de Halse Heide, het waren mijn eerste uitstapjes, nu ook al weer meer dan vijftig jaar geleden. Wat was dat mooi, eerst kwamen we door Hallerdieks Bulten. Daar was het heel anders dan bij ons. Grote zandbulten, begroeid met heide en dennen.

Midden in het bos was een grote zandkuil, ontstaan omdat de boeren uit de omgeving hier 'bultenzand' haalden. Wat kon je daar fijn spelen in die oneindige zandbak.

Een eind verder, dicht bij onze weide, lag het Obelinkgoor. Het laatste stukje ongerepte natuur in de Halse Heide. Vanaf de weg kwam je eerst door een stuk heide maar verder naar achteren was het altijd drassig en stond het regelmatig onder water. Maar daarmee was het wel een paradijs voor de wilde eenden. En voor stropers, opa wees mij de resten van hutten die stropers hier ooit hadden gemaakt. Nog iets verder waren we dan bij ons weiland. Voor mij als klein jongetje was daar weinig te beleven. Een kromme berk, een oud houten hek, het eikje dat opa nog niet zolang geleden had geplant, de waterbak en de pomp, dat was het dan. Eigenlijk was het alleen leuk in het voorjaar want dan kon je er kievitseieren zoeken. Ook in de omgeving was weinig te zien en te beleven. In sommige weilanden om ons heen stond een schuurtje voor het vee waar we wel eens schuilden als we werden overvallen door een bui, hier en daar een kleine houtsingel maar verder was het er vooral leég.

In de verte was een kerktoeren te zien. 'Dat is de kerke van Achter-Zuwwent, tegenwoordig heit dat Mariënveld', vertelde opa, 'dat is 'n roomse kerke en daor woont roomse mensen en die bunt een betjen anders as wi-j'. Hoe dat precies zat met die roomsen wist ik niet maar ik wist al wel dat het iets met de kerk van doen

had. Ze hadden geen dominee zoals wij in Halle maar een pastoor en die was niet getrouwd. 'Dan kan hie ziene gedachten better bi-j de Biebel hollen', zei opa. Maar waarom hij daar bij lachte begreep ik nog niet. Waarom waren die mensen rooms en wij hervormd wilde ik van opa weten. 'Heel vrogger', zei opa, 'heel vrogger wasse wi-j allemaal rooms. Maor toen kwammen der luu, 'n soort zendelingen, en die hebt ons in Halle verteld dat 't better was um anders te gaon geleuen en daorumme bunne wi-j now hervormd. Vrogger wazzen der grote moerassen tussen Halle en Achter-Zuwwent. Zoiets as 't Obelinkgoor en dan nog slimmer. Daor konnen die zendelingen niet deur-kommen. Ze bunt dus niet in Achter-Zuwwent ewest en daorumme bunt die luu daor rooms ebleven'.

In de Halse Heide troffen we vaak bekenden, de weilanden om ons heen waren allemaal van Halse-, Meuhoekse- en Heelwegse burenen met één uitzondering. Tegenover ons, aan de andere kant van het weggetje lag een weiland van een boer uit Zieuwent. En die waren inderdaad, zoals opa had gezegd: 'een betjen anders'. Bij ons had iedereen al een landbouwwagen met luchtbanden maar zij hadden een lange smalle houten wagen met grote houten wielen die je bij ons alleen maar aan een storkar zag. En iedereen had een ronde betonnen waterbak maar zij hadden een gemetselde langwerpige bak. En ook hadden ze een hele andere waterpomp. Vermoedelijk zat er een waterput in de grond want ik kan me herinneren dat ik er nooit dicht bij mocht komen. Ernaast stond een soort bol op wielen met een grote zwengel en dikke slangen, later kwam ik er achter dat het eigenlijk geen waterpomp was maar een gierpomp die kattekop werd genoemd.

Lang heb ik gedacht dat alle roomsen zo'n waterpomp hadden. We hadden weinig contact met die Zieuwentse burenen. We zwaaiden naar hen en er werden wat beleefdheden uitgewisseld maar daar bleef het meestal bij. Met al die bekenden om ons heen viel er genoeg te praten, iedereen kende elkaar maar waar moest je met die roomse burenen over praten?

Op een keer was opa toch langer in gesprek met de buurman, maar ik vond het niet echt leuk. Die man praatte inderdaad iets anders, hij gebruikte wat vreemde woorden maar het ergste vond ik dat hij zo vloekte. Vloeken was iets wat bij ons absoluut niet mocht, dat was zonde. Vooral mijn moeder vond dat heel erg. Ooit ergerde ze zich zo aan een veehandelaar die zich in het heetst van de onderhandelingen nogal liet gaan dat zij later aan vader voorstelde om maar een andere handelaar te zoeken. Volgens vader had dat echter geen zin. 'Die handelsluu bunt toch allemaole 'tzelfde', zei hij.

Opa had wel in de gaten dat het gesprek mij nogal had geschokt. We waren die keer met paard en wagen en terwijl ik naast hem zat op de terugweg begon hij er zelf over. 'Eigelek', zei hij, 'eigelek meugt die roomsen ok niet vluken, maar de meesten doet dat toch en misschien doet ze wel meer wat niet mag, maar deur dat biechten bun ze der ok zo weer vanaf'. Biechten? Wat dat was wist ik niet. 'Ens in de wekke of zo gaot die luu naor de pastoor en dan vertelt ze den wat allemaole heb edaone wat niet mag en dat ze der spiet van hebt. Dan vrug de pastoor of ze der echt spiet van hebt en at ze dan jao zegt, dan zeg de pastoor dat eur de zonden bunt vegeven. Dan mot ze misschien nog een paar keer bidden of een psalm zingen, maar dan bunt ze der ok weer vanaf. Eigelek hebt die roomsen 't 'n stuk makkeleker as wi-j.'

Jaren later, kort voor zijn dood in 1973, was ik met opa nog weer eens in de Halse Heide. De ruilverkaveling had het landschap drastisch veranderd.

Het Obelinkgoor was er nog maar stond door de verbeterde afwatering droog, de heide was verdrongen door gras en de berken waren aan een forse opmars bezig. De plek waar onze weide had gelegen kon opa alleen maar terugvinden omdat de eik die hij ooit had geplant er nog stond. De kerk van Mariënveld was verdwenen achter houtsingels.

Ik vertelde opa over mijn herinneringen en ook over het vloeken van onze roomse buurman.

Opa kon zich dat gesprek ook nog herinneren. Opa wist zich zelfs nog meer van het gesprek te herinneren dan ik. Volgens hem had hij mij verteld dat men daar rooms was gebleven omdat de zendelingen niet door de moerassen konden komen maar daarna had ik gevraagd: 'Maor opa, dat moeras is now toch weg en waaromme gaat der now dan gin mensen hen um ze daor te vertellen dat 't better is um anders te geleuven?'

Nieuwsgierig vroeg ik opa wat hij als antwoord

had gegeven. 'Jao, kinder könt moeileke vraogen stellen', zei opa, 'ik hebbe der wel effen aover motten denken en toen he'k zoiets ezegd as: dat zol können, maar dan kon 't wel es weazen dat die luu uit Achter-Zuwwent naar Halle komt um ons te vetellen dat wi-j 't vekeerd doet. En zolange gin mense wet wat waor is, gif mekare vetellen hoe dat i-j mot geleuven alleneg maor gedonder. En daorumme können wi-j 't better maor zo laoten ..'. Nog weer vele jaren later was ik voor zaken een paar keer in Ierland, in het zuiden, in de Ierse Republiek.

Maar dicht bij de grens met Noord-Ierland waar in die tijd de spanningen tussen de katholieken en protestanten hoog opliepen. Wapengeweld en bomaanslagen werden daarbij niet geschuwd en hebben destijds heel wat mensenlevens geëist.

Ons hotel lag in het katholieke zuiden, maar wel aan een belangrijke verbindingsweg naar dat gebied vol spanningen. Om het hotel stond een ijzeren sierhek dat ongetwijfeld ooit vriendelijk had geoogd maar nu was het minstens een halve meter verhoogd met prikkeldraad.

Ook was het hek met prikkeldraad doorgetrokken tot aan de hotelmuur zodat je alleen via de voordeur binnen kon komen.

Een voordeur die 's avonds om half tien op slot ging en waar je alleen werd binnen gelaten op vertoon van een hotelpasje.

Bewakingscamera's maakten het bepaald niet gastvrije plaatje compleet.

De dame achter de receptiebalie realiseerde zich dat blijkbaar ook en excuseerde zich voor het aanzien van het hotel, maar volgens haar was het noodzakelijk voor de veiligheid van de gasten.

Verder werd er met geen woord over gerept.

Ook onze katholieke gastheren meden het onderwerp angstvallig want het zou natuurlijk kunnen dat die gasten uit Nederland protestant waren.

Daar in Ierland moest ik weer denken aan de woorden van mijn opa in de Halse Heide:

'zolange gin mense wet wat waor is gif mekare vetellen hoe dat i-j mot geleuven alleneg maor gedonder..'

Bennie Eenink

Bovenstaand artikel is met toestemming overgenomen uit het ADW-contactorgaan. Auteur Bennie Eenink is zelf jarenlang actief geweest in de Hervormde Gemeente van Halle.

Uit: Kerkvenster – Nieuwsblad voor de Protestantse Gemeente Aalten en Bredevoort – no 11 – februari 2009



Bennie Eenink met zijn opa op de Halse heide, 1953.